

14. veebruar 2023

Suurkoja otsus 21884/18 - sõnavabadus ja vabadus teavet edastada

Halet vs. Luksemburg

Artikkel 10-1

Asjaolud

PricewaterhouseCoopersi (PwC) endine töötaja (A) avaldas meediale mitusada konfidentsiaalset maksudokumenti. Neid dokumente avaldasid erinevad meediaväljaanded, et juhtida tähelepanu PwC ja Luksemburgi maksuameti vahel sõlmitud ülisoodsatele maksulepingutele (nn Luxleaksi afäär). Järgnenud paljastuste järel andis kaebaja, kes oli samuti PwC töötaja, ajakirjanikule üle mitme rahvusvahelise ettevõtete maksudeklaratsioonid, mida kasutati telesaates. PwC vabastas kaebaja ametist. PwC kaebuse alusel alustati kriminaalmenetlus, mille lõppedes mõisteti kaebajale karistuseks 1000 euro suurune kriminaaltrahv. Lisaks pidi kaebaja tasuma PwC-le mittevaralise kahju hüvitiseks 1 euro. Kaebajale ei antud nn vilepuhuja kaitset.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 10 ning leidis, et tema kriminaalkorras süüdimõistmine kujutas endast ebaproportsionaalset sekkumist tema sõnavabadusse.

Suurkoja seisukohad ja otsuse olulisus

Suurkoja otsus on tähelepanuväärne selle poolest, et selles kinnitati ja koondati vilepuhujate kaitse põhimõtted. Otsusega täiustati ja täpsustati asjas [Guja vs. Moldova](#) määratletud kriteeriume võttes arvesse praegust Euroopa ja rahvusvahelist konteksti ning käesoleva juhtumi eripärasid (seadusjärgse ametisaladuse hoidmise kohustuse rikkumine ja kolmanda isiku varasemad paljastused sama tööandja sama tegevuse kohta).

Pidades silmas üheselt mõistetava juriidilise määratluse puudumist rahvusvahelisel ja Euroopa tasandil, hoidus EIK andmast vilepuhuja mõiste abstraktset ja üldist määratlust. Siiski kinnitati kolme asjakohast kaitsereežiimi kohaldamise elementi:

- 1) kas asjaomane töötaja või riigiteenistuja oli ainus isik või osa väikesest isikute rühmast, kes oli töö toimuvast teadlik;
- 2) tööpõhiste suhetele omane lojaalsuse, reservatsiooni ja diskreetsuse kohustus ning vajaduse korral kohustus järgida seadusest tulenevat saladuse hoidmise kohustust;
- 3) majanduslik haavavatus selle isiku, avaliku asutuse või ettevõtte suhtes, millest nad sõltusid, ning oht langeda kättemaksu ohvriks.

Lisaks peeti asjakohaseks kinnitada ja koondada oma pretsedendiõiguses kehtestatud põhimõtteid rikkumisest teatajate kaitse kohta. Neid põhimõtteid kasutades märkis EIK järgmist:

(1) Alternatiivsete avalikustamise kanalite kättesaadavus - leiti, et kui tegemist oli tööandja tavapärase tegevusega seotud käitumise või tavadega, mis ei ole iseenesest ebaseaduslik, tuleb välise teavituskanali, sealhulgas meedia kasutamist pidada vastuvõetavaks (eriti juhul, kui vaidlustatud tegevus ei ole iseenesest ebaseaduslik, nagu see oli praeguste maksude optimeerimise tavade puhul).

(2)-(3) Avaldatud teabe autentsus ja heauskus - käesolevas asjas ei olnud kõne all ei avaldatud teabe autentsus ega kaebaja heauskus.

---

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

(4) Avalik huvi avaldatud teabe vastu - EIK juhti tähelepanu sellele, et vaidlusalust teavet ei saa mitte ainult pidada „alarmeerivaks või skandaalseks”, vaid see andis ka värske ülevaate, mille tähtsusest ei saanud maksude vältimise, maksuvabastuse ja maksudest kõrvalehoidumise teemalise arutelu kontekstis vähendada, tehes kättesaadavaks teabe ettevõtete maksustamise ning selle mõju kohta maksude õiglusele ja õiglusele Euroopa tasandil ja eelkõige Prantsusmaal. Teave rahvusvaheliste ettevõtete maksustamise kohta aitas kahtlemata kaasa käimasolevale arutelule – maksudest kõrvalehoidumise, maksude läbipaistvuse, õiguspärasuse ja õigluse üle. Puudub vaidlus selles, et tegemist oli teabega, mille avaldamine pakkus avalikku huvi nii Luksemburgis endas, kui ka Euroopas ja teistes riikides, mille maksutulused avalikustatud praktikad võisid mõjutada.

(5) Avalikustamise kahjulikud tagajärjed - EIK leidis, et kaebaja poolt tööandjale tekitatud kahju ei saa hinnata üksnes avalikustamisest tekkinud võimaliku rahalise mõju alusel. Kuigi PwC oli saanud teatavat mainekahju, ei suutnud kohus siiski pikemaajalist kahju tuvastada. EIK juhtis tähelepanu sellele, et kaebaja ei olnud seotud mitte ainult lojaalsuse ja diskreetsuse kohustusega oma tööandja vastu, vaid ka ametisaladuse hoidmise nõudega, mis kehtis konkreetsetes PwC tegevusvaldkonnas ja millega kaebaja oli seadusest tulenevalt seotud. EIK arvates olid apellatsioonikohtu poolt PwC-le tekitatud kahju kohta kasutatud hindamiskriteeriumid, nimelt „... maine kahjustamine” ja „usalduse kaotus”, kahtlemata asjakohased. EIK jõudis järeldusele, et siseriiklik kohus ei olnud arvestanud kõiki kahjulikke mõjusid. Siseriiklik kohus oli tõlgendanud avalikustatud teabe avalikku huvi liiga kitsendavalt, keskendudes üksnes tööandjale tekitatud kahjule.

Kaebaja avaldatud teave oli vaieldamatult avalikku huvi pakkuv. Samas ei saanud EIK jätta tähelepanuta asjaolu, et andmete avalikustamine toimus andmete varguse ja kaebaja ametisaladuse rikkumise kaudu. Pidades silmas oma järeldusi rahvusvaheliste ettevõtete maksustamise üle peetava avaliku arutelu tähtsuse kohta nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil, leidis EIK, et avalik huvi sellise teabe avaldamiseks kaalus üles kõik kahjulikud mõjud.

(6) Sanktsiooni raskus - EIK märkis, et pärast kaebaja vallandamist anti kaebaja kohtu alla ja talle määrati meedias märkimisväärset tähelepanu pälvinud kriminaalmenetluse lõpus kriminaaltrahv 1000 eurot. Võttes arvesse määratud karistuste olemust ja selle kumulatiivse mõju tõsidust, eelkõige jahutavat mõju kaebaja või mõne teise vilepuhuja sõnavabadusele, leidis EIK, et kaebaja süüdimõistmist kriminaalasjas ei saanud pidada taotletava legitiimse eesmärgi valguses proportsionaalseks.

Lõppkokkuvõtteks jõuti pärast erinevate kaalul olevate huvide kaalumist järeldusele, et kaebaja sõnavabaduse, eelkõige teabe edastamise vabaduse rikkumine ei olnud demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Sellest tulenevalt tuvastati artikli 10 rikkumine.

Artikkel 41

EIK leidis, et Luksemburg peab kaebajale maksma mittevarelise kahju hüvitiseks 15 000 eurot ning kulude katteks 40 000 eurot.

Otsusele on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

16. veebruar 2023

Lahend 7446/21 - eelvangistuse mõistlikkus

Perstner vs. Luksemburg

Artikkel 5-3

Asjaolud

2019. aastal vahistati kaebaja Euroopa vahistamismääruse alusel, kuna teda kahtlustati koos kahe kaaslasega eaka paari röövimises 2015. aastal. Prantsuse ametivõimud loovutasid kaebaja Luksemburgile. Vahi all viibides esitas ta kolm taotlust, kus taotles kautsjoni vastu vabastamist vahi alt. Need jäeti rahuldamata. 2021. aastal mõisteti kaebaja süüdi ja karistuseks määrati talle 7 aastat vangistust.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 5 ning leiab, et tema vahi all pidamine oli liiga pikk ja ebamõistlik. Kaebaja leiab, et tema kautsjoni taotlused jäeti põhjendamatult rahuldamatuta.

EIK seisukohad

Artikkel 5-3

Kaebaja eelvangistus kestis üks aasta, neli kuud ja kakskümmend päeva. Esimene kautsjoni taotlus lükati tagasi 14. veebruaril 2020. Teise ja kolmanda taotluse kontekstis viitas kohus eelotsusetaotlusele, et kaebajal püsib kahtlus. EIK pidas tuvastatuks, et kahtlused püsisid kaebajal nii tema vahistamise ajal kui ka uurimise edenedes. EIK mõõnis, et apellatsioonikohus viitas kõigile uurimistoimiku elementidele, mis olid kaebajale täiesti kättesaadavad. Sama kehtis ka väidetava retsidiivsusohu kohta, millele tugineti kaebaja ebakindlat sotsiaalset ja isiklikku olukorda silmas pidades. EIK leidis, et selline motiveerimine oli kahtlemata napisõnaline, isegi lakooniline, kuid EIK hinnangul tulisee vastus asetada kohtuasja konteksti. Apellatsioonikohus oli viidanud otseselt või kaudselt arvukatele uurimistoimikus esinenud objektiivsetele asjaoludele.

EIK järeldas kokkuvõtvalt, et siseriiklike kohtute esitatud põhjused kaebaja eelvangistusest vabastamata jätmiseks olid antud juhtumi asjaoludel asjakohased ja piisavalt põhjendatud. EIK ei tuvastanud artikkel 5-3 rikkumist.

Lahendile on lisatud ühe kohtuniku eriarvamus.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

16. veebruar 2023

Lahend 14142/15 - alandav ja ebainimlik kohtlemine, piinamine ja tõhus uurimine

Ochigava vs. Gruusia

Artikkel 3

Asjaolud

Kaebaja oli vang Thbilisis nr. 8 vanglas (Gldani vangla). Kui ta vanglasse läks, siis tema tervisetoomikuisse märkis teda läbivaadanud arst, et tal vigastusi ei ole. Veidi üle kahe aasta hiljem hakkasid Gruusia meedias levima kaadrid vangide väärkohtlemisest Gruusia vanglates, sealhulgas Gldani vanglas.

Kaebaja esitas üksikasjaliku kriminaalkaebuse 11 vanglaametniku osas, kus tõi esile korduvat väärkohtlemist. Kaebaja sai väärkohtlemise käigus raskeid kehavigastusi, sealhulgas lüüsisamba raskeid vigastusi, sõrmeluude murde ning ka hambavigastusi.

Kaebaja poolt algatatud kriminaalasi liideti lõpuks Gldani vanglas kinnipeetavate väärkohtlemise uurimisega. Kriminaalmenetlus lõppes 7 vanglaametniku (kaebaja nimetatud üheteistkümnest) süüdimõistmisega kinnipeetavate, sealhulgas kaebaja süstemaatilises väärkohtlemises.

Kaebaja esitas edutult tsiviilhagi ministeeriumi vastu, kus nõudis, et talle hüvitataks tema vaimsele ja füüsilisele tervisele tekitatud kahju.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 3 ning kaebas selle üle, et ta langes süstemaatilise väärkohtlemise ohvriks Gldani vanglas ning, et ametiasutused ei viinud läbi tõhusat uurimist.

EIK seisukohad

Artikkel 3 (protseduuriline aspekt)

EIK märkis, et tõhus heidutus selliste tõsiste tegude nagu isiku füüsilise puutumatus tahtlikud rünnakud eeldas tõhusat kriminaalõiguslikku reageerimist. Käesoleval juhul oli kostjariigi vastuses olulisi puudujääke.

Kuigi kaebaja oli varakult teatanud oma väärkohtlemisest, kulus siseriiklikel ametivõimudel kurjategijate tuvastamiseks ja osade nende suhtes süüdimõistva kohtuotsuse saavutamiseks rohkem kui 5 aastat. Samuti esines uurimisasutuste tegevusetuses seletamatuid perioode, kus uurimisasutused olid jätnud tegemata elementaarsemaid uurimistoiminguid, mida kaebaja korduvalt taotles. Pealegi oli kaebaja kohtueelses staadiumis märkimisväärse aja jooksul alusetult jäetud ilma kannatanu menetluslikust staatusest, mis oleks võimaldanud tal uurimist tähelepanelikult jälgida, hinnata selle usaldusväärsust ja aidata kaasa selle nõuetekohasele läbiviimisele.

Lisaks ei olnud uuritud mitmeid tõsiseid väärkohtlemise juhtumeid. Nimelt kaebaja väidetavaid peksmisi, mis põhjustasid talle lüüsisamba vigastusi. Samuti duširuumis toimunud peksmist, mille tagajärjel kaebaja minestas ja seejärel alles vangla surnukuuris teadvusele tuli. Lisaks jäeti uurimata kaebaja meelevaldne paigutamine kartserisse, kus olid alandavad kinnipidamistingimused. Ametivõimud olid ka silma kinni pigistanud kaebaja usutavale väitele süüdimõistetud ametnike ja täiendavate vanglaametnike vahelise kaasosaluse kohta. EIK leidis, et selline seletamatult valikuline lähenemine uurimisasutuste poolt ei vastanud kostjariigile artiklist 3 tulenevale menetluskohustusele. Uurimise tõhususe tagamiseks peavad selle järeldused alati põhinema kõigi asjakohaste elementide põhjalikul, objektiivsel ja erapooletul analüüsil.

Sellest tulenevalt, vaatamata seitsme vanglaametniku süüdimõistmisele, ei saanud menetluslikult puuduliku kriminaalmenetluse tulemust pidada kaebaja jaoks piisavaks hüvitiseks. Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 3 rikkumise protseduurilisest aspektist.

Artikkel 3 (sisuline aspekt)

Siseriiklikud kriminaalkohtud leidsid, et 7 ametikohustusi täitnud vanglaametnikku olid süüdi vanglas kinnipeetavate, sealhulgas kaebaja süstemaatilises väärkohtlemises. Kohtud leidsid, et sellise kuritarvitamise eesmärk oli tekitada hirmu ja seeläbi saavutada vangide täielik alistumine ja seega kontroll. Kohtud tuvastasid ka 5 erinevat juhtumit, mil kaebajat isiklikult väärkoheldi tugevalt pekstes. EIK leidis kohtute järeldustest, et osad väärkohtlemise teod kvalifitseerusid piinamiseks, mis olid otseselt omistatavad kostjariigile. Lisaks ei mõistetud kaebajale välja kahjutasu vigastuste eest, mida

ta sai väärkohtlemise tagajärjel. Sellest tulenevalt leidis EIK, et esineb artikkel 3 sisulise aspekti rikkumine.

Artikkel 41

EIK leidis, et Gruusia peab kaebajale maksma mittevormalise kahju hüvitiseks 20 000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)